

MUTOLAA TA’LIM JARAYONINING MUHIM ATRIBUTI SIFATIDA

Nurmatova Umida Jalolidinovna

O‘zbekiston – Finlandiya pedagogika instituti

Ijtimoiy - gumanitar fanlar kafedrasida dotsenti

E-mail: umidaxonnur2008@mail.ru

Annotatsiya

Maqolada, mutolaa ta’lim jarayonining poydevori sifatida talqin qilinib, ajdodlardan avlodlarga o‘tib kelayotgan ma’naviy qadriyatlar negizida yosh avlodning ongu tafakkuriga singib borishi yoritib berilgan. Ta’limda bilim berish bilan birga yosh avlod ma’naviy, axloqiy tarbiyasini shakllantirib borishi tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: mutolaa, mutolaa madaniyati, kitob, ommaviy kitobxonlik, kitobga mehr-muhabbat, kitobxon xalq, ma’naviy qadriyat, ta’lim-tarbiya, ilm.

Abstract. In the article, reading is interpreted as the foundation of the educational process, and it is explained how it is absorbed into the thinking of the young generation based on the spiritual values passed down from ancestors to generations. Along with giving knowledge in education, it is analyzed how the young generation is shaped by their spiritual and moral education.

Key words: reading, culture of reading, book, public reading, love for books, reading people, spiritual value, education, science.

Mamlakatimizda mutolaa madaniyatini shakllantirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar olib borilmoqda. Aholi o‘rtasida, ayniqsa, yoshlar mutolaasi muammosini yuzaga kelish sabablarini mohiyatan o‘rganish, tadqiq etish asnosida, ma’rifatni, ma’naviyatni yuksaltirish, intellektuallikni oshirish masalalari dolzarb bo‘lib bormoqda. Bilimlilik, ma’rifatlilik, ijodkorlik ko‘p jihatdan mutolaa bilan bog‘liqdir. “Eng katta boylik – bu aql-zakovat va ilm, eng katta meros – bu yaxshi tarbiya, eng katta qashshoqlik – bu bilimsizlikdir!”[1:24]. Shu bois, turli yosh toifalarida “Yosh kitobxon”, “Yosh kitobxon oila”, “Kitobxon mahalla” tanlovlari orqali yoshlarning kitob o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshirishga, aholining kitobxonlik ko‘nikmasini yanada yuksaltirishga katta e’tibor qaratilmoqda.

“Hozirgi paytda, deydi – Prezident Sh.Mirziyoyev, - hammamizning oldimizda juda muhim ahamiyatga ega bo‘lgan masala, ya’ni kitobxonlikni keng yoyish va yoshlarimizning kitobga bo‘lgan muhabbatini, ularning ma’naviy immunitetini yanada oshirishga qaratilgan ishlarimizni yangi bosqichga olib chiqish vazifasi turibdi”[2:47]. “Ilmiy-texnik taraqqiyotning rivojlanishi, yangi ixtirolar va ishlanmalar ajoyib, ammo o‘qishni unitish uchun sabab emas. Axir o‘qish bizni yanada chiroyliroq qiladi, uning yordami bilan biz eng yuksak donolikni anglaymiz. O‘quvchi har kim bilan muloqot qilish imkoniyatiga ega. Bunday odamlar muqarrar ravishda o‘qimaganlarni boshqaradi, chunki ko‘p kitob o‘qiydigan kishilarni manipulyatsiya qilish qiyin”[3:148-149]. Darhaqiqat, kitob va mutolaa insonga bilim berish bilan birga ularda ma’naviy, axloqiy tarbiya hamda mafkuraviy immunitetini oshirishga xizmat qiladi.

Mutolaa har doim ta’lim jarayonining poydevori, asosi bo‘lib kelgan. Shu boisdan, bugun yurtimizda mutolaa uchun keng imkoniyatlar va zamonaviy qulayliklar

yaratilgan. Bulardan oqilona foydalanish, farzandlarimiz va nabiralarimizni buyuk bobolarimizga munosib vorislar etib tarbiyalash, mamlakatimizni tom ma'noda, kitobsevar millat sifatida tanitish eng dolzarb masalalardan biridir. Professor N.Shermuhamedova ta'kidlaganidek, "Bugungi kunda respublikamizning barcha hududlarida kitobxonlik kunlari, oliy ta'lim muassasalarida romanshunoslik badiiy oqshomlari, mahallalarda katta-kichik kutubxonalar tashkil qilindi. Kitob mutolaasining davlat siyosati darajasiga ko'tarilishi tanqidiy fikrlovchi, yangi tashabbus va g'oyalar bilan O'zbekistonning tiklanishdan yuksalish sari barqaror taraqqiyotini ta'minlashga munosib hissa qo'shishga tayyor yoshlar tarbiyasini nazarda tutadi"[4:20]. Zero, bilimlilik, ma'rifatlilik va keng dunyoqarashning asosiy omili mutolaadir.

Prezident Sh.Mirziyoyev yoshlarga millatini, tarixini, qayerdan kelayotgani-yu qay manzil sari ketayotganini bilmog'i, anglamog'i uchun ham, xalqining, Vatanining sha'nu shavkatini baland ko'tarib, buyuk bobolari nomiga loyiq va munosib farzand bo'lib kamol topmog'i uchun ham "Kitob o'qing", deyapti. Mutasaddi tashkilotlar rahbarlarini, ota-onalarni yoshlarga ta'lim-tarbiya berishda ularning qalbida kitobsevarlik tuyg'usini uyg'otish, mutolaa madaniyatiga o'rgatish masalasiga jiddiy e'tibor qaratishga, buning uchun sharoit yaratib berishga undayapti.

"Biz, deydi - Prezident Sh.Mirziyoyev, - o'z oldimizga mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek ulug' maqsadni qo'ygan ekanmiz, buning uchun yangi Xorazmiylar, Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar, Navoiy va Boburlarni tarbiyalab beradigan muhit va sharoitlarni yaratishimiz kerak. Bunda, avvalo, ta'lim va tarbiyani rivojlantirish, sog'lom turmush tarzini qaror toptirish, ilm-fan va innovatsiyalarni taraqqiy ettirish milliy g'oyamizning asosiy ustunlari bo'lib xizmat qilishi lozim"[5].

Xalqimizda kitobxonlik borasidagi ma'naviy qadriyatlarimiz zamonlar osha o'z ahamiyatini yo'qotgan emas. Shu o'rinda, shox va shoir Zaxiriddin Muhammad Boburning farzand tarbiyasi, kitobsevarligi xususida bitilgan hayotiy o'gitlariga to'xtalib o'tamiz. Bizga ma'lumki, Zaxiriddin Muhammad Bobur qalbini to'ldirgan otalik tuyg'usi bitilgan "Mubayyin" nomli she'riy kitobini Humoyunga taqdim qiladi. Shunda, "Humoyun shu vaqtgacha otasidan olgan sovg'alar orasida eng ulkani va bebahosi - mana shu she'riy kitob ekanini sezib, uni qayta-qayta ko'zlariga suradi..."[6:419]. Eng muhimi, uning otasiga bo'lgan mehri, ixlosi shu kitob tufayli yangi bir kuch bilan o'sib boradi. Fikrimizcha, bunday tarixiy voqelik inson, insoniyat o'tmishi, buguni va istiqboli xususida fikr yuritadi. Kishi mutolaa jarayonida o'tmishdagi voqealar rivojining muayyan yo'llarini aniqlash asnosida tegishli xulosalar chiqaradi, ijodiy tajribalarni kelajakda davom ettirishga intiladi. Shunday ekan insonning hayotida mutolaa ma'naviy qadriyatlar va ta'lim-tarbiya negizida ongu-tafakkuriga singib boradi. "Biz tarixan ulkan madaniyatga ega xalqning bilimi kuchli, ma'naviyati yuksak avlodlarimiz. Jahon tamadduniga o'ziga xos ulush qo'shgan buyuk ajdodlarimiz Yusuf Xos Hojib, Az-Zamaxshariy, Najmiddin Kubro, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Alisher Navoiy, Bobur kabi go'zal qalb sohiblari ham mutolaa orqali komillikka erishgan"[7:86].

Xulosa qilib aytish mumkinki, mutolaa bilim manbai, o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini rivojlantirish vositasidir. Bu sizga atrofdagi dunyo bilan tanishish, fikrlar,

his-tuyg‘ular, ehtiyojlarni saralash, hayot yo‘lini topish, millatning ma’naviy salomatligi va kelajagi bog‘liq bo‘lgan o‘z-o‘zini tarbiyalash dasturi va axloqiy ko‘rsatmalarni belgilashga imkon beradi. Ta’limda zamonaviy bilim asoslarini berish bilan birga yoshlar ongida kitobxonlik madaniyatini ma’naviy ehtiyoj sifatida shakllantirishga samarali ta’sir ko‘rsatadi.

Foydalanilga adabiyotlar ro‘yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. –Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2021. 24-b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib –intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. –T.: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – B.47
3. Nurmatova U.J. Kitob mutolaasining falsafiy-gnoselogik mohiyati // International journal of philosophical studies and social sciences. ISSN-E: 2181-2047, ISSN-P: 2181-2039. Vol 1, №1. 2021. –B.145-152
4. Shermuxamedova N.A. Yangilanayotgan O‘zbekistonda uzluksiz ta’lim va tarbiya mutanosibligini ta’minlash omillari. “Xozirgi zamon falsafasi: xolati va taraqqiyotining istiqbollari” mavzusidagi respublika ilmiy masofaviy onlayn konferensiya materiallari. 2021. 15-aprel, 20-b.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2020- yil 29 dekabr. www.president.uz
6. Pirimqul Qodirov. Yulduzli tunlar. Roman. - T.: “Yangi asr avlodi”, 2021. 419- b.
7. Nurmatova U.J. Mutolaaning tarixiy umumnazariy asoslari // Falsafa va hayot. –Toshkent, - № SI-1(2021). –B. 80-87.
8. Яхшиликов, Жўрабой Яхшиликович, and Ҳамида Абдумажидова. "Модернизация тушунчаси такомиллашувининг методологик масалалари хусусида. "Интернаука 14-3 (2021): 91-94.